Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилетинген

1954 ИЮНЬ 5 СУББОТА № 112 (3049)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

РСФСР-ниң Дээди Совединиң сессиязы (1 арын).

М. И. Глинканың төрүтүгениниден бээр 150 чылын бүгү чурт демдеглеп турар (1 арын).

РСФСР-ниң Дээди Совединиң сессиязы (2 арын).

А. Кызыл-оол.—Чаа өредилге чылынга школаларны белеткендирер (2 арын).

О. Очур-оол.—Хойнуң часкы кыргылдазы (2 арын).

Л. Уколова.—Шуйту инектерни бызааларындан чарып саарын чедип алыр бис (3 арын).

Т. Селикпаа.—Мээң саанчы болганым (3 арын).

А. Блинова.—Бызааларны шын азырап, доруктурар (3 арын).

В. Көк-оол.—Область театрының артистери көдээже үнүп эгелээн (4 арын).

Редакцияга чагаалар (4 арын).

Л. Величанский. — Америк- «дузаламчы» Грециягa чүү үнелиг болуп турарыл (4 арын).

Америк ургуларның аар-берге салым-хуузу (4 арын).

В. М. Молотовтуң Женевада катап чеде бергени (4 арын).

Барыын Германияда ургуларның берге байдалы (4 арын).

Сүт-бараан фермазында политиктиг ажыл

СЭКП ТК-ныңсентябрь Пленуму көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң мурнунга мал ажылының хожудаашкынын узуткаар болгаш чоокку ийи—үш чылдарда ооң продуктулуун бистиң чуртувустуң чонунуң эвт, сүт болгаш мал ажылының өске-даа продуктуларының талазы-биле хереглелин долузу-биле хандырган турар кылдыр көдүрер, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүн чиг-этбиле хандырар сорулганы салган.

Партия болгаш чазактың шиитпирлеринге хей-аът кирген көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери малдың баш санын өстүрериниң болгаш ооң продуктулуун бедидериниң планын чедишкинниг күүседири дээш демисежип турарлар. Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге киржир эрге дээш саанчыларның, саар инектериниң кадарчыларының болгаш фермаларның өске-даа ажылдакчыларының аразында социалистиг чарыш колхозтарда чаа күш-биле хайныгып үнген.

Бистиң областың колхозтарында сүт-бараан фермаларының ажылдакчыларында эрткен чылын саар инек бүрүзүнден хөй сүт алганнар база эвээш эвес. Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозта саанчы Александра Пестова эрткен чылын аңаа быжыглаан саар инек бүрүзүнден 1744 литр сүттү саап алган, Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» колхозтуң саанчызы эш Мыйдок база оон тудак чок көргүзүглерлиг болган.

Бо чылын бистиң областың колхозтары областың байдалынга хамаарыштыр алырга, саар инектерден хөй сүттү алырының чаа аргазынче—инектерни бызааларындан чарып саарын боттандырарынче кирипкен.

Ооң-биле чергелештир, партия организацияларының малчыннар ортузунга, ылаңгыя сүт-бараан фермаларының ажылдакчыларының ортузунга чорудар политиктиг ажылы чугула черни ээлээр апарганы билдингир. Мурнакчы социалистиг үлетпүрнүң ажылдакчылары ышкаш, материалдыг үнелиг түүлдерни боттары-биле херек кырында бүдүрүп турар колхозчу малчыннарның ортузунга политиктиг ажылды чорудары партия организацияларының эргежок чугула хүлээлгези болур.

Бисте чамдык партия организациялары сүт-бараан фермаларының ажылдакчыларының ортузунга политиктиг ажылды күштелдиреринче кичээнгейни салып турар апарган. Чижээлээрге, Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозта, Чаа-Хөл районда Молотов аттыг, Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» колхозтарда партия организациялары сүт-бараан фермаларының ажылдакчыларына илеткелдерни, беседаларны кылып, оларны партияның болгаш чазактың шиитпирлери-биле, делегей байдалының айтырыглары-биле таныштырып, ында турар малчыннарны колхозчу амыдырал-биле доктаамал харылзаалыг, аңаа шуут киржилгелиг турарын чедипап турарлар. Сүт-бараан фермаларынга политиктиг ажылды күштелдирери ферма ажылдакчыларының күш-ажылчы идепкейин болгаш материалдыг сонуургалын бедин-биле көдүрер. Малчыннар ортузунга, ылаңгыя сүт-бараан фермаларынга политиктиг ажылды эки организастаан партия организациялары малдың баш санын өстүрер, ооң продуктулуун бедидер, малдың уксаалыын экижидер талазы-биле партия болгаш чазактың салып турары эң чугула сорулгаларны херек кырында күүседип турары ол болур.

Ындыг турбуже, элээн хөй партия организациялары малчыннар ортузунга, ылаңгыя сүт-бараан фермаларының ажылдакчыларының ортузунга политиктиг ажылды чедир үнелевейн турарлар. Ол кончуг улуг частырыг болур. Улуг-Хем районда Маленков аттыг колхозта партия организациязы сүт-бараан фермаларының ажылдакчыларының ортузунга политиктиг ажылды барык чоруппайн турар. Ферма ажылдакчыларынга илеткелдерни болгаш беседаларны чорутпаан. Хана солунну болгаш хүндүлел, көргүзүг самбыраларын ажыглавайн турары-биле малчыннарның чедишкиннери көзүлбейн турар. Ол ышкаш Каа-Хем районда «Ленинчи орук», «Октябрь 30 чылы» колхозтарда байдал оон дээре эвес. Ол колхозтарда партия организациялары ферма ажылдакчыларының ортузунга политиктиг ажылды чедир үнелевейн турарлар. Ферма ажылдакчыларынга таныдылга ажылын кылбайн турар. Оон туржук, ол колхозтарның фермаларында ажылдап турар колхозчуларның чагыткан солуннарын доктаамал чедирип бээр ажыл база организастатынмаан. Ол ышкаш чижектерни хөйну көргүзүп болур.

Чайгы үеде саар инектерни четчир санныг ногаан чем-биле хандырары, оларга шын чемгерилгени тургузары хөй сүттү алырын хандырар. Ынчангаш күрүнеге сүт дужаалдазының планы өй-шаанда күүсетинер.

Колхозтарда болгаш совхозтарда партия организациялары саанчылар ортузунга социалистиг чарышты калбартып чорудар хүлээлгелиг. Хөй сүт саалдазын чедип алыры—колхозтарның акша талазы-биле орулгазын бедидер болгаш колхозчуларның бай-шыдалгыр чуртталгазын хандырар арганы бээр дээрзин партия организациялары фермаларның бүгү ажылдакчыларынга таныштырар хүлээлгелиг.

Колхозтарга сүт бүдүрүлгезин улгаттырарының хөй санныг болдунар аргаларын ажыглавас чорук-биле канчап-даа эптежип болбас. Одарны шын, организастыг ажыглаары, чайгы үеде саалданың чурумун шын сагыыры, чайгы үеде саар инектерни четчир санныг ногаан чем-биле хандырары, база ногаан, чулуктуг, кадыг чемнерни болгаш концертраттарны четчир санныгны белеткээри—колхозтарның, совхозтарның, МТС-терниң удуртукчуларының болгаш тускай эртемниглериниң эң чугула сорулгаларының бирээзи болур.

Сүт-бараан фермаларының ажылдакчыларының ортузунга чорудар политиктиг ажыл колхозтарның, совхозтарның хүн-бүрү ажыл-агыйжы сорулгалары-биле сырый холбашкан турар ужурлуг. Партия райкомнары, колхозтарда болгаш совхозтарда партия эге организациялары малчыннар ортузунга лекциялар, илеткелдер номчулгазын, беседалар эрттиреринэвилелдевишаан, ооң-биле кады кино көргүзүлгезин, бот-тывынгыр уран-түүл коллективтериниң концерттерин база чорудар херек.

Сүт-бараан фермаларынга политиктиг ажылды күштелдирери—ниитиниң малының баш санын өстүреринің болгаш ооң продуктулуун бедидериниң эң чугула түүлдериниң бирээзи болур.

Областың колхозтарында часкы тарылганың чоруп турарының МЕДЭЭЗИ

(1954 ч. май 31-де)

Районнар аттары	Чаныс чажыл тарымыр бүгү культураларының чышаны (хуу-биле)
1. Каа-Хем	108,6
2. Өвүр	107,4
3. Таңды	104,6
4. Чаа-Хөл	104,4
5. Эрзин	102,8
6. Бии-Хем	102,6
7. Улуг-Хем	101,8
8. Сүт-Хөл	100,6
9. Тес-Хем	100,4
10. Бай-Тайга	99,9
11. Чөөн-Хемчик	97,7
12. Барыын-Хемчик	96,3
13. Кызыл	81,8
14. Тожу	61,5

МТС-терде трактор ажылдарының күүселдезиниң дугайында МЕДЭЭ

(1954 ч. май 31-де)

МТС-тер аттары	Чыл планынга удур күүсеткени (хуу-биле)	Чайгы чер ажылдарының (хуу биле)
1. Сарыг-Сеп	39,7	88,9
2. Бай-Хаак	38,8	160,6
3. Бии-Хем	38,5	121,5
4. Сүт-Хөл	37,2	17,0
5. Шагаан-Арыг	33,3	98,7
6. Чаа-Хөл	32,5	100,5
7. Кызыл	32,0	81,0
8. Балгазын	29,6	55,5
9. Бай-Тайга	29,2	—
10. Тес-Хем	28,0	1,8
11. Кызыл-Мажалык	25,3	—
12. Чадаана	21,0	—

РСФСР-ниң Дээди Совединиң сессиязы

Июнь 1-ниң эртенги хуралы

Россий Федерациязының Дээди Совединиң бешки сессиязы Москвада, Кремльдиң Улуг Ордузунда ажылын үргүлчүлеп турар. Июнь 1-ниң эртенги хуралынга 1954 чылда РСФСР-ниң Күрүне бюджедин болгаш 1953 чылда республиканың Күрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында отчётту чугаалажып көөрү эгелээн.

Хуралды даргалаан депутат А. С. Борисенко депутат **А. П. Волковка** (Москва область) сөс берген. Машина-трактор станцияларының болгаш совхозтарның материал-техниктиг суурунуң өзүлдезиниң дугайын, оларны мергежилдиг кадрлар-биле быжыглаанының дугайын ол чугаалаан. Парник-теплица ажыл-агыйын калбартырының талазы-биле Москва чоогунуң колхозтарында улуг ажылды чоруткан. Обласка доктааткан онаалга ажыр күүсетинген.

Бо чылын часкы тарылганың өнзагай байдалы чүү болганыл дээрге, техниканы эки ажыглааны, хову ажылдарының шынарын бедиткени, а ол ышкаш колхозтарның болгаш совхозтарның ховуларынга эртемниң, мурнакчы дуржулганың чедишкиннерин эң калбаа-биле ажыглааны болуп турар дээрзин оратор онзалап демдеглээн. Ынчалзажок элээн хөй районнарның МТС-тери болгаш колхозтары ажылды баштайгы хүннерден эгелеп калбак фронту-биле неп-тередип шыдаваанындан тарылганы дооспаан.

РСФСР-ниң Күрүне бюджединиң дөзевилели СЭКП-ниң XIX съездизиниң, партияның ТК-ныңсентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлериниңүнүп турар сорулгаларга бүрүн тааржып турар деп демдеглээш, бюджетти бадылаарын саналдаан.

Депутат **М. И. Захаров** (Алтай край) тараа бүдүрерин көвүдедириниң талазы-биле партияның болгаш чазактың онаалгаларын күүседир дээш колхозчулар, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчылары база көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери канчаар демисежип турарының дугайын чугаалаан. МТС-терниң болгаш совхозтарның материал-техниктиг чепеегленишкининиң талазы-биле партия-биле чазак Алтай крайга кайгамчык улуг дузаламчыны көргүскен. Бо чылын МТС-терниң трактор паргы 50 ажыг хуу улгаткан. Партияның кыйгырыын ёзугаар Совет Эвилелиниң янзы-бүрү хоорайларындан болгаш областарындан Алтайже 20 муң ажыг кижи чедип келген. Олар колхозтарның болгаш совхозтарның ховуларында эрес-шудургу ажылдап турарлар.

Агаар-бойдустуң байдалдары таарымча чок турбуже, крайның колхозтары болгаш совхозтары чазын чажып тарыыр культураларның тарылга планын июнь 1-де ажыр күүсеткен. Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алганының күсели-биле чазын чажып тараан кызылтастың тарылга шөлдери план ёзугаар 500 муң гектарның орнунга эрткен чылдыынга удур 900 муң ажыг гектарга улгаткан. Дөрбелчин-уяланчак арга биле улуг шөлдерге тарымал тооруту, кукурузаны болгаш картофельди бир-ле дугаарында тарып олурткан.

Дүжүт ажаап алыышкынынга белеткел дугайын чугаалавышаан, эш Захаров крайда эң кызыы черлериниң бирээзи болза, орук ажыл-агыйы болуп турарын демдеглээн. Оруктар, көвүрүглер болгаш кежиглер тудуунуң талазы-биле ажылдарны күштелдиреринің дугайында, ол сорулгаларга хереглээр эргежок чугула техниканы бээриниң дугайында айтырыгны тургускан.

Депутат **И. В. Комзин** (Куйбышев область) Куйбышев гидробелдирниң тудуунуң чоруп турарын чугаалаан. Тудугда 700 километр ажыг бедик вольталыг электри четкизи салдынган. 400 километр демир, 200 километр хире чазаглыг болгаш асфалталыг оруктар туттунган. Тудугжуларга 300 муң дөрбелчин метр ажыг чуртталга шөлүг туттунган. Кол гидротехниктиг тудуглар чедишкинниг тургустунуп турар. Тудугну Волганың талазындан туглап турар 12 километр моондак тургустунган. Келир үениң гидроэлектростанциязының улуг оңгарындан 10 ажыг миллион кубометр довуракты казып үндүрген. Келир чылын гидроагрегаттарны эптээш, бирги токту бээр.

Элээн хөй министерстволар тудугпуң хереглелдеринге кичээнгейин суларатканын депутат Козмин медеглээн. Тудуг материалдарының үлетпүрүнүң министерствозу цементини доктаамал дужаавайн турар, Орук харылзааның министерствозу тудугну чогуур санныг вагоннар-биле хандырбайн турар. Ыяш материалдарны, туйбуну четчири-биле чүдүрүп чорутпайн турар.

Депутат **А. В. Сомов** (Чуваш АССР) ооң мурнунда санал бергеннер ышкаш база-ла Россий Федерациязының Күрүне бюджединиң дөзевилелин изин-биле түүлдүг деп көрген. Совет Чувашияның чечектелишкининиң дугайын хереченлеп турар чурагайларны болгаш фактыларны ол көргүскен. Республика сайзырангай үлетпүрлүг болгаш бо үениң техниказы-биле чепсегленген көдээ ажыл-агыйлыг Чувашия пөс-таавы үлетпүрүнүң төптериниң бирээзи болуп бар чыдар.

Ынчалзажок ниитиниң мал ажылының хөгжүлдезинде хожудаашкыны республика ам-даа ажып эртпээнин оратор чугаалаан. Элээн хөй бүдүрүлгелер ассортимент талазы-биле планны күүсетпээн.

Депутат Сомов республикада чорудуп турар улуг үлетпүр, чуртталга болгаш культура-амыдырал тудуушкунунуң дугайын чугаалавышаан, Чувашияны эргежок чугула материалдар болгаш дериглер-биле багай хандырып, үлетпүр бүдүрүлгелерин инженер-техниктиг кадрлар-биле быжыглаарына чогуур дузаламчыны көргүспейн турар РСФСР-ниң Тудуг материалдарының үлетпүрүнүң министерствозун шүгүмчүлээн. Хамааты-чуртталга тудуунуң министерствозу чуваш тудугнуң трестизиниң дугайында чогуур кичээнгейни салбайн турар.

Депутат **Ф. Н. Дадонов** (Брянск область) капитал тудуушкуннуң айтырыгларының дугайын чугаалаан. Капитал тудуушкуннуң улуг өзүлдези тудуг материалдарын бүдүрерин көвүдедирин негеп турар. Ынчалзадаа оларны, ылаңгыя туйбуну бүдүрери аажок оожум хөгжүп турар. 1949 чылда Ново-Брянскиниң туйбу заводуя болгаш керамиканың канализация хоолайлары кылыр Ново-Зыбковскиниң заводун тудар дугайында шиитпир хүлээп алдынган. Ындыг турбуже РСФСР-ниң Тудуг материалдарының үлетпүрүнүң министерствозу ол заводтарның төлевилелтехника документациязын мынчага чедир белеткевээн. Областа ажылдап турар заводтарда бар курлавырларны эң долу ажыглаар дугайында министерство чугула сагыш-салыышкынын илеретпейн турар.

Депутат Дадонов республиканың бюджедин бадылаарын саналдаан.

Депутат **Е. Д. Антошкина** (Ленинград) бо чылдың бирги кварталының үлетпүр продукциязын үндүреринің талазы-биле планын хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелери 104 хуу күүсеткенин медеглээн. Москваның ажылчы чоннарының үлегерин ёзугаар күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң бедидер дээш социалистиг чарышка киргеш, ленинградчылар күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезиниң болгаш продукцияның бот-үнезин чиигедириниң талазы-биле онаалгаларны ажыр күүседип, бирги кварталдың планын дооскан. Бо чылын Ленинградка 400 муң хире дөрбелчин метр чуртталга шөлүн тудар. Чуртталга фондузун газификастаарының, чылыгжыдарының болгаш капитал септелгениң талазы-биле улуг ажылдарны чорудуп турар. Кудумчуларның, шөлдериниң болгаш эрик кавыларының даштыкы хевири болгаш чаагайжылгазы экижип турар. Областың көдээ ажыл-агыйының хөгжүлдезинге хөй акша-хөреңгилерни салып турар.

Оон ыңай депутат Антошкина кадык камгалалының болгаш чырыдыышкынның талазы-биле ажылдарны организастаарының дугайын чугаалаан. Ол ылаңгыя медицина алган черлериниң четкизин улам калбартырының болгаш хосрайда санитар транспортунуң паргын чаартырының дугайында айтырыгны тургускан.

— Улустуң чаагай чоруунуң дугайында Совет күрүнеиниң сагыш салыышкыны бюджеттиң дөзевилелинде тодаргай көргүстүнген — деп РСФСР-ниң культура министри депутат **Т. М. Зуева** чугаалаан. Бо чылын социал-культура хемчеглеринге 42 миллиард ажыг рубльди берип турар. РСФСР-де ам 38 муң ажыг турум кинолар болгаш кинотеатрлар, 70 муң массалыг библиотекалар, культураның 65 муң район Бажыңнары, көдээ болгаш колхоз клубтары база номчулга бажыңнары бар.

Бүгү-российниң чоокта чаа доозулган көдээниң бот-тывынгыр уран-чүүл көрүлдезинге ийи миллион ажыг кижи киришкениниң дугайын депутат Зуева чугаалаан. Көрүлде болза, колхозчу тараачыннарның төттүнмес энергиязын болгаш амыдырал-өөрүшкүлүүн көргүскен. Кедээде культураның албан черлериниң ажылында четпестерниң дугайын оратор чугаалавышаан, эң чоокку үениң иштинде районнар төптеринге болгаш суурларга, бирги ээлчегде кур черлерни шиңгээдип ап турар черлерге чаагайжыды кылган клубтар болгаш культура Бажыңнары туттунган турар ужурлуг деп айыткан. Ол ажыл-херекке комсомол организацияларын калбаа-биле кириштирери чугула..

Депутат **И. К. Шкарбан** (Новосибирск) хоорайның үлетпүрү дайын мурнундагы, 1940 чылдыындан алды катап хөй продукцияны, 1950 чылдыындан 70 хуу хөй продукцияны ам үндүрүп турарын чугаалаан. Колхозчулар, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчылары часкы тарылганың сорулгаларын чедишкинниг күүседип турар. Кур болгаш куруккан черлерге тарылга планы дыка ажыр күүсетинген. Область төвүн долгандыр ногаа базазын тургузарының талазы-биле улуг ажыл чорутунган.

Депутат Шкарбан көдээ ажылагыйның хөгжүлдезинде четпестерни айтып, мал чеми культураларның шөлдерин калбартыр сорулга-биле ап турар хемчеглериниң дугайын чугаалаан. Бо чылын область силоска хереглээр 25 муң гектар кукурузаны колхозтарга бир-ле дугаарында тарыыр.

Оратор бодунуң чугаазының түнелинде областың төлевилел организациязын болгаш түс черниң ажылагый хереглелдерин хандырары-биле ыяш белеткелиниң трестизин тургузар дугайында айтырыгны тургускан.

Депутат **М. А. Гузенко** (Хабаровск край) крайда балыктың, ыяштың, машина тудуунуң, а ол ышкаш чурт үлетпүрүнүң дүрген сайзырап турарының дугайын чугаалаан. Бешки беш чылдың үш чылының дургузунда аңаа он-он чаа бүдүрүлгелерни туткан болгаш ажыглалга киирген. Ол чорук мурнунда төп областардан сөөртүп эккеп турган улус хереглелинің хөй-хөй бараанларын ол черге бүдүрерин организастаар арганы берген. Хоорайларның болгаш ажылчын суурларның чонунуң картофельге болгаш ногааларга хереглелин хандырар төлээде ол черниң аъш-чем базазын тургузарының талазы-биле крайга улуг ажылды чоруткан. 1954 чылда колхозтарга болгаш совхозтарга ногаа культураларының тарылгалары планга удур ийи катап калбарып турар.

1954 чылда РСФСР-ниң Күрүне бюджедин бадылаар дугайында саналды оратор деткээн.

Эртенги хуралга депутаттар **М. И. Астрахов** (Тула область) болгаш **П. В. Щербаков** (Марий АССР) олар база санал бергеннер.

(СЭТА).

М. И. Глинканың төрүтүнгениниден бээр 150 чылын бүгү чурт демдеглеп турар

Орус классиктиг музыканың үндезилекчизи М. И. Глинканың төрүтүнгениниден бээр июнь 1-де 150 чыл болган.

Ол кайгамчыктыг хүннү чуртуң хоорайларында болгаш суурларында калбаа-биле демдеглеп эртирип турар. Улуг композиторнуң чогаадыкчы ажыл-чорудулгазынга тураскаал болдурган лекцияларны болгаш концерттерни чорудуп, клубтарда, культура ордуларында, **библиотекаларда,** өөредилге черлеринде, музейлерде болгаш концерт залдарында делгелгелерни организастаан.

Май 30-де Москвага уран-түүл ажылдакчыларының Төп бажыңынга М. И. Глинканың төрүтүнгениниден бээр 150 чыл болганынга тураскааткан кежээ болган. Аңаа орус улустуң ыраажызының дугайында илеткелди музыка эртемдени Г. Назарян кылган. Орус болгаш делегей культуразының эртинезинге үнелиг салыышкынны киирген, улуг композиторнуң чогаадыкчы ажыл-чорудулгазының улуг ужур-дузазын илеткелчи демдеглээн.

Уран-түүл мастерлериниң концертинге М. И. Глинканың музыка чогаалдарын ойнап күүсеткен. Кежээниң сөөлгү кезээнде «Глинка» деп кино чурукту көргүскен.

ССРЭ-ниң В. И. Ленин аттыг күрүне библиотеказынга М. И. Глинканың төрүтүнгениниден бээр 150 чыл болганынга тураскаткан делгелге ажыттынган. «Иван Сусанин» база «Руслан болгаш Людмила» деп өлүм чок операларның, улустуң ынакшылын болгаш түүлзүнүүшкүнүн чаалап алган кайгамчыктыг музыка чогаалдарның тургузукчузу, гениалдыг композиторнуң амыдыралының болгаш чогаадыкчы ажыл-чорудулгазының дугайында материалдарны аңаа чыып делгээн.

М. И. Глинканың артырып каан литературалыг чогаалдары — автобиографтыг бижилгелери, чагаалары, документилери совет номчукчуларның кичээнгейин хаара тудуп турар.

М. И. Глинканың амыдыралының болгаш чогаадыкчы ажыл-чорудулгазының дугайын чугаалап турар улуг делгелге Ленинградта М. Е. Салтыков-Щедрин аттыг библиотекага ажыттынган. Ында салган хөй санныг көргүзүглериниң аразында ооң баштайгы парлатынып үнген чогаалдарын көргүскүлээн. Композиторнуң чогаадыкчы ажылынга тураскааткан «музыка понедельниги» культураның болгаш дыштанылганың төп паркынга болган. Ооң адын эдилээн академик капелланың ниити ыры аңаа киришкен.

Харьковтуң заводтар клубтарынга болгаш культура бажыңнарынга күрүне филармониязының симфониктиг оркестри М. И. Глинканың чогаалдарындан тургускан концерттерни көргүскен.

Улуг композиторнуң чогаалдары литва улустуң ортузунда улуг ынакшылдыг болуп турар. Вильнюста, Каунаста болгаш республиканың өске-даа хоорайларында музыка кежээлери болгаш концерттери болуп эртип турар.

Азербайджанның музыка чогаалдары парлап үндүрер чери М. И. Глинканың чогаалын национал музыка херекселдеринге ырладыр кылдыр таарыштыр парлап үндүрген.

Казаньның күрүне консерваториязы М. И. Глинканың чогаал ажылынга тураскааткан студентилериниң эртем конференциязын дооскан. Консерваторияның башкылары болгаш студентилери Кзыл-Юлский районга чораан болгаш аңаа композиторнуң чогаалдарындан тургускан элээн каш симфониктиг концерттерни көргүскеннер.

(СЭТА).

Колхозчу малчыларда

ТУРАН. (Телефон-биле). Тарлагда Ленин аттыг колхоз хой кыргылдазын май 29-та эгелээн, ында 20 кижи ажылдап турар. Олар баштайгы ийи хүн 500 хойну кыргааннар, 1800 хойну беш хүн кыргып доозарын социалистиг чарыжында алган.

Колхоз бүдүрүлгезинче хереэженнериң күжүн үнелевишаан, бичии ургуларны культурлуг өстүреринге колхоз баштаар чери бо чылын доктаамал ажылдаар ясли организастаан. Ында ам 20 ажыг ургуглар бар, ооң эргелекчизи эш Черепанова аксеткилдиг ажылдап турар.

Чылгыны челдеп дооскаш Хадыңныг-Хову, Хаялыг-Даг чайлагларынче 270 ажыг малды үндүрген. Тембирел, Маткара оларның эки ажылының түнелинде колхозтуң бо чылын төрүтүнген кулуннары шупту менди, эки өзүп турар. Ол ышкаш эш Бүрбүнүң удуртуп турары хаван фермазының ажылы эки көргүзүглерлиг. Бо чылын төрээн хаван бүрүзүнден 15 оолдарны алырын хүлээнген, а баштайгы ээлчегде төрээн 13 хавандан 110 хаван оолдарын алган, арткан ам төрүүр 10 хаваннарның оолдарын болгаш ийиги ээлчегниң үезинде төрүтүнген хаваннарны бүрүн алырын ферманың ажылдакчылары хүлээнген.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң сессиязы

Июнь 1-ниң кежээки хуралы

Июнь 1-ниң кежээки хуралынга РСФСР-ниң 1954 чылда Күрүне бюджедин болгаш 1953 чылда Күрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында отчётту чугаалажыры үргүлчүлээн. Депутат **Н. И. Бобровников** (Москва) сөс алган. Найыслалдың ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле кады улус ажыл-агыйының сорулгаларын шиитпирлээринге дыка чедиишкиннерни чедип алган деп, ол чугаалаан. Москваның үлетпүрү эрткен чылын продукция бүдүрериниң планын хуусаа мурнунда күүселкен. Хоорайны чаартырының кол планын боттандырарының талазы-биле дыка хөй чүүлдер кылдынган. Чуртталга бажыңнарының капитал септелгезинге хооркүүском 380 миллион рубльди чарыгдаан. Чурттала болгаш коммунал ажыл-агыйынга капитал салыышкыннар эрткен чылын 900 милли-сон ажыг рубль болган.

Эш Бобровников найыслалда тудуг ажылдарын организастап турарының дугайын чугаалаан. Чазактың шиитпирин ёзугаар хооркүүскомнуң чанында хамааты чурттала тудуунуң талазы-биле кол эргелел—Главмосстрой тургустунган, ооң кол сорулгазы болза, чурттала, школа, эмнелге бажыңнарын тудары, амыдырал болгаш коммунал бүдүрүлге черлерин чепсеглеп дериири болур.

—Бюджеттиң дөзевилелинде чурттала бажыңнарын, школаларны, эмнелгелерни, коммунал бүдүрүлге черлерин болгаш культур-чырыдыышкыны хереглээр бажыңнарны тударынга дыка хөй акшаландырыышкын көрдүнген—деп, РСФСР-ниң Хамааты чурттала тудуунуң министри депутат **Д. П. Проферансов** чугаалаан.—Хамааты чурттала тудуунуң министерствозу сөөлгү чылдарның дургузунда хөй санныг чурттала бажыңнарын болгаш өске-даа бажыңнарны тудуп үндүрген. Ынчалза-даа чурттала болгаш культур-амыдырал тудуунуң планын элээн хөй областар күүсетпээн, ол чорук министерствонуң багай ажылының база-ла түңнели болуп турар.

Тудуг программазын күүседиринче болгаш ажылчы чоннарның чурттала-га база культур-амыдырал хандырылгазын улам экижидеринче угланган бүгү хемчегларни министерство бодунуң практиктиг ажылынга боттандырып чорудар деп оратор депутаттарга бүзүредип чугаалаан.

Депутат **П. Н. Стратиенко** (Краснодар край) Россий Федерациязының Дээди Совединиг чугаалажып көөрү-биле киирген Күрүне бюджеди Совет күрүненің экономиктиг күчүзүнүң улам ыңай өзүлдезиниң болгаш чечектелиишкиниң дугайын, Совет кижиниң дугайында соксаал чок сагыш салыышкынның дугайын херечилеп турар деп медеглээн.

Краснодар крайның улус ажыл-агыйынга бюджет талазы-биле акшаландырыышкын чыл тудум өзүп турар. Ында үлетпүр, чурттала болгаш культура тудуушкуну калбак фронтулуг чоруп турар. Тарылга шөлүнүң гектар бүрүзүнге хамаарыштыр продуктулар чыылдазын өстүрери дээш, Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге киржир эрге дээш социалистиг чарыш колхоз, совхоз ховуларында, фермаларда улам-на калбарып турар.

МТС-терниң паркын кожуг болгаш аскылыг культиваторлар-биле, хөөп тарыыр тракторлар-биле немээриниң эргежок чугулазының дугайын, Кубаньга чыл бүрүде өзүп турар шөлдүг садтарга болгаш виноградниктерге хереглээр бүлгүртүлге машиналарын, одуруглар аразы болбаазырадыр культиваторларны үндүрерин көвүдериниң дугайын депутат Стратиенко чугаалаан.

Депутат **В. С. Тотоев** (Соңгу-Осетин АССР) бодунуң сөзүнге ажылагый, культура тургузуушкунунга республиканың чедиишкиннериниң дугайын чугаалаан. Республиканың үлетпүрү продукция бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле 1953 чылдың планың 100,5 хуу күүсеткен. Ниити продукцияның хемчээли 1952 чылдыындан 7, 8 хуу, дайын мурнундагы, 1940 чылдыындан 59,6 хуу улгаткан. Ынчалза-даа, хөй-хөй бүдүрүлге черлери, ылаңгыя үлетпүрнүң болгаш тудуг материалдарының үлетпүрүнүң бүдүрүлге черлери программаны үргүлчү күүсетпейн келгеннер деп оратор демдеглээн. Чамдык бүдүрүлгелер дең-деский эвес ажылдап, материалдарны артыкка чарыгдап турарлар.

Орджоникидзе хоорайда медицина болгаш даг-металлургия институттарының ниити чурттала бажыңнарының тудуунуң дугайында сагыш салбайн турар Дээди өөредилге министерствозун, Малгобекте школа болгаш санаторий тудуун озалдадып турар Нефть үлетпүрүнүң министерствозун депутат Тотоев шүгүмчүлээн.

Депутат **Н. И. Мосалов** (Татар АССР) сөс алган. Бүгү чурттуң өзүлдези-биле кады Казань хоорай дүрген темпилерлиг өзүп, хөгжүп, совет эрге-чагырганың чылдарында үлетпүрнүң болгаш культураның улуг төвү болу берген деп ол чугаалаан. Казаньның үлетпүрү машиналарны болгаш улустуң хереглел чүүлдерин улам-на хөй санныг кылдыр бүдүрүп үндүрүп турар.

Куйбышевтиң гидробелдирин тургузуп турары-биле холбаштыр Казань хоорайның чаагайжыдылгазының талазы-биле улуг ажылдарны чорударының эргежок чугулазының дугайында айтырыгны ол көдүрүп үндүрген. ССРЭ-ниң Тудуг министерствозунуң болгаш РСФСР-ниң Чурттала тудуунуң министерствозунуң буруузу-биле чурттала тудуунуң планы күүсетинмейн турар деп, оратор ол министерстволарны шүгүмчүлээн.

Депутат Мосалов РСФСР-ниң 1954 чылда Күрүне бюджедин бюджет комиссиязының эдилгелери-биле бадылаар дугайында саналды деткээн.

РСФСР-ниң Садыг министри **И. А. Лукашев** бодунуң чугаазынга Россий Федерациязында бараан саарылгаының үзүктел чок өзүлдезин көргүзүп турар сан-чурагайларны киргген. Бо чылдың бирги кварталында бараан саарылгазы эрткен чылдың олла үезинден 30 хуу улгаткан. Аъш-чем болгаш үлетпүр барааннарын садыглаары дыка өскен.

Күрүненің үүрмектеп садар өртектерининг чыл-бүрү чиигелдези, колхозтарның болгаш колхозчуларның орулгаларының бедип турары чоннуң садып алыр аргалыын улам ыңай өстүрериниг бүгү-ле таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар деп демдеглээш, эш Лукашев аъш-чем болгаш үлетпүр барааннарын садыг черлеринге бээрин организастап турарында улуг четпестерни айыткан. Садыг организацияларынга барааннар бээри Балык үлетпүрүнүң министерствозунда болгаш эът база сүт продуктулар үлетпүрүнде онза багай чоруп турар. Улустуң хереглел барааннарын чурт иштининг чиг-эдинден бүдүреринче кичээнгейни ам-даа четпес салып турар. Ол чорук барааннарны болганчок-ла хей черге, харын чамдыкта кончуг ырадыр сөөртүрүнге чедирип турар. Чижээ, дыка хөй ыяш курлавырларлыг Архангельск областе ыяш бүдүштүг барааннарны өске областардан сөөртүп аппарып турар. Улуг саазын комбинаттыг Молотов областе дыка хөй саазын кылыгларны Москвадан болгаш Ленинградтан аппарып турар.

Кежээки хуралга депутаттар **И. М. Серегин** (Ульяновск область) болгаш **Г. Ц. Цыдынжапов** (Бурят-Моол АССР) база сөс алганнар.

(СЭТА).

Июнь 2-ниң эртенги хуралы

Июнь 2-де Москвага, Кремльдиг Улуг Ордузунга РСФСР-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязы бодунуң ажылын үргүлчүлээн. 1954 чылда РСФСР-ниң Күрүне бюджединиң дугайында болгаш 1953 чылда РСФСР-ниң Күрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында илеткелдиң талазы-биле эртенги хуралга бир дугаарында депутат **С. Н. Решетов** (Великие Луки область) санал берген.

Областа чорудуп турар улуг тудугнуң дугайын ол чугаалаан. Дайын сөөлүндеги үениң дургузунда область төвүнге 200 муң дөрбелчин метр чурттала шөлүн, эмнелге черлерин, школаларны, шин театрын, янзы-бүрү үлетпүр бүдүрүлгелерин туткан.

Ынчалза-даа областың ажыл-агыйы ам-даа хожудап турарын депутат чугаалаан. Хоорайларның болгаш районнар төптериниң ажылчы чоннарының коммунал хандырылгазы четпес байдалда туруп турар, капитал тудуушкунга бердинген акша-хөреңгилер ажыглатынмайн турар. Капитал ажылдарның планының күүсетинмейн турар чылдагаанзуткаарынче бүгү хемчегларни алыр.

Депутат **М. А. Черемушкин** (Красноярск край) бодунуң чугаазынга край төвүнүң экономиктиг болгаш культурлуг дүрген өзүлдезиниң дугайын херечилеп турар саннарны көргүскен. Октябрь революциязының мурнунда Красноярск чаңгыс улуг бүдүрүлгелиг—демир-орук мастерскаяларлыг турган. Ам хоорайда он-он фабрикалар болгаш заводтар бар. 1953 чылда хоорай үлетпүрүнүң ниити продукциязы 1940 чылдыынга деңнээрге 5,8 катап өскен.

Сөөлгү ийи чылдың дургузунда 150 муң ажыг дөрбелчин метр чурттала шөлүн ажыглалга киирип, школаларның, уруглар садтарының, культура-амыдырал албан черлериниң болгаш садыг бүдүрүлгелериниң он-он бажыңнарын туткан.

Депутат Черемушкин республиканың Күрүне бюджедин бадылаар дугайында өске депутаттарның саналынга каттышкан. РСФСР-ни Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыынга харыы кылдыр крайның ажылчы чоннары бүгү совет кижилер-биле бир дөмей боттарының күш-ажылчы күженнишкиннерин улгаттырар болгаш оларның мурнунда турар сорулгаларны алдарлыы-биле күүседир деп оратор чугаалаан.

РСФСР-ниң Калбак хереглелдиң үлетпүр барааннарының министри **А. И. Рыбаков** республиканың чиик үлетпүрүнүң хөгжүлдезиниң дугайын чугаалаан. Эрткен чылда болгаш бо чылдың дөрт айларының дургузунда ниити продукция үндүрүлгезиниң планы ажыр күүсетинген. 1953 чылда калбак хереглелдиң барааннарын онаалгалардан дашкаар миллиард ажыг рубльге бүдүрүп үндүрген. Хөвең-саазын, өң-баазын шоккар пөстерни, нарын шепкен болгаш дүк пөстерни, трикотаж кылыгларны, уктарны, хөм идиктерни бүдүрүп үндүрери дыка көвүдээн.

Министерствонуң ажылында четпестерниң дугайын оратор чугаалаан. Соң бүдүрүлгелеринде мурнакчы дуржулганы ам-даа кошкак нептерелип, капитал тудуушкуннуң хемчээлиниң талазы-биле планны күүсетпейн турар. Министр оон ыңай аргылганың бедик бүдүрүкчүлүг машиналарын пес-аргыг станоктарын киргиззиниг, ол-ла үеде ажылчыларны ажыглаарынче, ажыглаарын ажыглаарынче, ажыглаарын ажыглаарынче, ажыглаарын

Инектерни бызааларындан чарып саап турар

(Улуг-Хем районнуң „Күш-ажылдың хостуу“ колхозта)

Улуг-Хем районнуң Торгалыгда «Күш-ажылдың хостуу» көдээ ажыл-агый артели сөөлгү чылдарда инектерни бызааларындан чарып саар ажылды чорудуп келген болгаш бо талазы-биле өске колхозтарга бодаарга, элээн эки дуржулганы көргүзүп турар. Ам үеде колхозтуң ийи кезек черде сүт-бараан фермаларында инектериң барык шуптузун бызааларындан чарып саап турар.

Солуннуң бо арнында колхоз суурунда № 1 сүт-бараан фермазының ажылдакчылары-биле беседаны кылгаш, инектерни бызааларындан канчаар чарып саап турарының болгаш бызааларны ажаап доруктуруп турарының дугайында үүлдерни парлап үндүрген.

Шупту инектерни бызааларындан чарып саарын чедип алыр бис

Чоокку 2—3 чылда мал ажылының продуктуларының бүдүрүлгезин шыңгыы көвүдедирин чедип алыр деп СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирин боттандырарынга инектерни бызааларындан чарып саарын ферма бүрүзүнге организастаары улуг ужур-дузалыг.

Сүт саалдазын көвүдедириниң болгаш бызааларны шын доруктурарының бо чугула аргазын районнуң өске колхозтарынга бодаарга, бистиң «Күш-ажылдың хостуу» колхозувус каш чылдың иштинде чорудуп турар болгаш бо талазы-биле элээн дуржулга чыгдынган.

Сүт-бараан фермазында бүгү инектериң составын симменталь уксаа-биле экижидериниң ажылын чорудуп турар. Ам бирги чергениң симменталь-ыткан инектери 30 ажыг. Ферма 1952 чылда саап турган 90 инектериң 30 хирезин бызааларын эмзирип саап турган болза, 1953 чылда 120 инектен бызаазын эмзирип саар инек үүгле 12 арткан, 1954 чылда ферма ам дүңгуш инектер-биле кады 143 инекти саар деп планнаан болза, инектиң саны оон көвүдээр деп турар. Оларның иштинден май 20-ге чедир 127 инек төрээн болгаш үүгле 3 инектен өскезин бызааларындан чарып саап турар апарган. Бистиң колхозтуң Кожай деп черде № 2 сүт-бараан фермазы база бар. Ол ферма инектерни бызааларындан чарып саар чорукту база боттандырып турар.

1953 чылда ферма бир инектен ортумаа-биле 880 литр сүт алган болгаш сүт саалдазының планын 94,3 хуу күүсеткен. Бир эвес 50 хире инекти № 2 фермаже үзүп берээн болза, сүт саалдазының планы чугаажок күүсетинген турар ийик.

Инектерни бызааларындан чарып саар талазы-биле бистиң дуржулгавыс

Инектерни бызааларындан чарып саарынга өөредири ындыг-ла белен эвес ажыл болур. Инекти бызаазын эмзирип саарынга бодаарга маңаа хөй аргалар болгаш эвээш эвес күженишкиннер негетинер, ылаңгыя мурнунда бызаазын эмзирип саарынга чаңчыгып калган улуг инектерни маңаа өөредири берге болгаш бир эвес эпчок болур болза, шуут сүт бербейн барып болур. Бир дугаарында төрүп турар дүңгуш инектерни бызаа эмзирбейн саарынга өөредири демгизинден белен.

Төрүүр чыгаан инекти инек төрүүр тускай өрээлге тургузар болгаш амгы чылыг үеде болза, одарже үндүрбейн, ферманың чадагай кажаазынга артырып алгаш, үргүлчү хайгаарап көрүп турар бис. Инек төрүптерге бызаазының шаразын чылгатпайн, безин көргүспейн өскээр апаар болгаш эмигни саарынга белеткээр. Хамыктың мурнунда эмигниң долгандыр дүгүн кыргып кааптар, чүге дизе, сүт саалдазының арыг-шевер болуруңга эки, оон ынай кажан инекти саап олурда катай туттуна бээр дүк чок болурунга эки. Бир эвес ол дүктү кыргывас болза, саалда үезинде кандыг-бир таварылга болуп, аарышкындыр шеле тыртывыдып болур болгаш инек тепкиленип, орта сагдырбайн баар.

Чаа төрээн инектиң уурак сүдүн 2 шак болганда саап эгелээр. Ол саарда, эмигни чылыг суг-биле чуур, сыйбаар, нугуур болгаш дошпуну аксаржаг-биле чаап алыр. Ооң соонда чылыг пөс-биле эмигни шутлаптар. Инекти сагган соонда эмигни арыг пөс-биле чодар. Инектиң уурак сүдүн 100-даа граммны бээр болза, саап-ла турганы дээре. Бир эвес сүт бербес болза, сиген, сула далганы болгаш өске-даа үүлдер-биле инекти чемгерер. Оон хоржак болза, инектиң коңдалайының кырынга аар чүве салыптар азы саанчы боду баартактаныптар, ынчаарга инек иштин тыртпайн, хөлберти бадырыптар болгаш ол үеде сааргa сүт белен келир.

Инектерни саалдага мынчаар өөредип турганының үезинде хүнде 5—6 чедир саап турар бис. Кажан инек бо саалдага өөренип, сүдүн саат чок берип турар апаргада хүнде үш саар: эртен 4-тен 6 шакка чедир фермага саар, дүште 12-ден 2 шакка чедир одарга барып саар, кежээ 8 шак 30 минутадан 9 шак 30 минутага чедир ферманың бодунга саар. Бир эвес хүн дургузу кыска күскү, кышкы болгаш эрте часкы үелерде саалданың шактары моон өскерлип турар. Бистиң саанчыларывыс инек саарының бо шактарын шыңгыы барымдаалап турар болгаш инектер базала ол үелерде саарынга чаңчыгып турар.

Инекти саарда атынып чаңчаар, шугулдадыр болза, орта сагдырбайн баар болгаш сүдүн эки эдип бербейн баар. Ылаңгыя бызаа эмзирбейн саарынга чаа өөредип турган инектерни бак чаңнаар болза черле хоржок. Инекти саарда ат-шолазын адаар, сыйбап дырбаар болгаш эвелдек болурун бистиң саанчыларывыс барымдаалап турар. Саанчы кижи бодунуң саап турар инектериниң аажы-чаңын, ат-шолазын эки билир болганда ол саанчыга инектер бодунуң эвээ кылдыр өөрени бээрлер. Ам бистиң инектеривис бодунуң саап турар кижизинден өске кижиге орта сагдырбас болгаш чамдыктары шуут сагдырбайн баар апарганнар. Ынчангаш саанчыларга 10—15 чедир инектерни быжыглаан болгаш оларны солуштурбазын шыңгыы барымдаалап турар бис.

1952 чылда бистиң бызааларын эмзирип саап турган инектеривис хүнде 3—5 литр сүттү берип, харын чамдык үелерде бир чамдык инектер бызааларын тоттурарынга өйлежип турган болза, бызаа эмзирбейн саап турган инектер 10 литр чедир сүттү берип турган. Ынчаарга ол чылын бызаа эмзирип саап тургаш, 1953 чылда бызаа эмзирбейн саай берген инектериниң сүдү безин 30—40 хуу көвүдеп турган. Эрткен чылын саанчы Т. Селикпааның бызаа эмзирбейн саап турган шилги инээ хүнде 12 литрни берип турган болза, ооң бызаа эмзирип саап турган инээ 5 литрден эртир бербейн турган. Моон ап көөрге, инектерни бызааларындан чарып саар чоруктуң инектиң сүт продуктузун элбедиринге ажыы дыка улуг.

Ферманың дээре саанчылары

Бистиң ферманың саанчылары инектерни бызааларындан чарып саарының бо үстүнде практиказын шиңгээдип ап, боттарынга быжыглаан инектерин аңаа өөредип ап турар. Бо чылын фермада 11 саанчылар бар. Боттарының онаашкан хөрээнге ынак, инектерни бызааларындан чарып саарынга дүрген өөредип алырынга мергежээн, сүт саалдазының планын ажыр күүседип турар мурнакчы саанчылар бар. Эрткен чылын комсомолчу Кыргыс Шура ортумаа-биле бир инектен 950 литр сүт саап алыр тургаш, херек кырында 1140 литрни саап ап, чыл планын ажыр күүсеткен. 17 харлыг комсомолчу Тюлюш Селикпаа саанчыга эрткен чылын чаа киргеш, улуг түңнелди көргүскен. Ол 14 инекти саап, ортумаа-биле бир инектен 1143 литр сүттү ап, чыл планын база ажыр күүсеткен. Бо чылын чаа саанчыга кирген А. Губарева бодунуң саалда планын күүседип, ак-сеткилдиг ажылдап турар.

Инектерни бызааларындан чарып саар чорук инектиң үүгле сүт продуктузун көвүдедир эвес, харын ооң-биле кады бызааларны улуг чаагай кылдыр өстүрүп доруктурарынга улуг ажык-дузалыг. Бызаа ажаакчызынга 4 чыл ажылдап турар А. Блинова бызааларны шын ажаап, чемгереринге кызымаккай ажылдап тургаш эки көргүзүглерни чедип ап турар.

Инекти бызаа эмзирбейн саап өөредиринге янзы-бүрү чемнерни бээри чугула. Ындыг болза-даа, чамдык инектер ооң соонда ыяавыла чемгерерге сагдырар чаңчылга өөрени бээр үүл база бар. Чижээ, бо чылын Т. Селикпаа 2 дүңгуш инектерни сула далганы-биле чемгерип тургаш саап өөреткен. Оларның бирээзин чемгербес болза, сагдырбас апарган. Бо таварылгада чем курлавыры чок болза хоржок.

Сүт саалдазының планын күүседир

Бо чылын бистиң фермавыстың коллективи инек бүрүзүнден 1.100 литр сүттү саап алыр деп планнаан болгаш салдынган сорулганы ажыр күүседири-биле Кожайда № 2 ферманы социалистиг чарышка кыйгырган бис. Саанчылар болгаш бызаа ажаакчылары боттарының аразында чарышты калбартып, айыткан пландан ажыр бедик хүлээлгелерни боттарынга ап турарлар. Ам сорулга болза, саанчы бүрүзү сүт саалдазының планын ажыр күүседир дээш, бызаа ажаакчылары бызааларның бөш санын менди камгалап ап, семис чаагай кылдыр азырап доруктурар дээш эрес түткүлдүг ажылдап, бодунуң хөрээнге бердингенин ылап көргүзер ужурлуг.

Мооң-биле чергелештир бистиң ажылывыста бар четпестерни чайладыры чугула. Колхоз баштаар чериниң талазындан мал ажылынга амдаа ёзулуг кичээнгей салбайн турарындан эрткен чылын сиген эвээш белеткетинген, концентратыг чемнер барык чок. Мал чеминге ажыглаар турнепс, картофель база чок. Ынчангаш инектериниң күш-деңгиддези хирелиг болуп турар болгаш чаңстың таарымчалыг эвес агаар-бойдузундан хамаарыштыр чаа өөт-сиген үнмээн үеде инектерни чемгерер янзы бүрү чемнер чоктуң чылдагаанындан эки-ле дээн инектер хүнде 7—8 литр сүт берип турар. Мооң түңнелинде ферма апрель айның сүт саалдазының планын күүсетпээн. Бир эвес эки чемгерер болза, бисте чылда 2000—3000 литр сүттү берип болур инектер бар.

Колхозта мал эмчизи П. Метюхов биске улуг дузалавайн турар. Бо чазын чамдык бызааларга аарыг таваржып, бис элээн дүвүреп турувустала, ол бодунуң талазындан чогуур хемчег албаан болгаш ферма 7 бызаадан когаралдыг болган.

Инектерни эки одарга семиртир болгаш сүт саалдазының планын күүседир төлээде, июньда Хендергеже чайлаглап көжер деп турар бис. Инектерни эки таарыштыр одарладыр, суггарар, дыштандырар болгаш саалданы план ёзугаар чорутпушаан, сүттүң учёдун шын тургузары, сүттү болбаазырадып кылыры эргежок чугула. Эрткен чылын инек бүрүзүнүң сүдүнүң учёдун тус-тус кылбайн, үүгле саанчыларга быжыглап берген инектериниң ниити санынга кылып турганы кончуг четпес. Ам саанчы бүрүзүнге дептерлерни тургускаш, сүт саалдазының учёдун тус-тус инектериниң адынга кылып, харын эртен, дүште, кежээ сагган санында демдеглеп турар бис.

Ам моон соңгаар төрүүр инектериниң шуптузун бызаа чокка саап өөредир бис. Чайгы үеде саалданы эки организастап тургаш, сүт саалдазының планын ажыр күүседири, бызааларны менди доруктурары бистиң улуг сорулгавыс болур.

Л. УКОЛОВА,
колхозта инек фермазының эргелекчизи.

Чурукта: алды ай назылыг бызаа. Ооң дензизи 160 килограмм четкен.

Мээң саанчы болганым

Колхозтуң сүт-бараан фермазының эргелекчизи эш Уколованың саналдаанын ёзугаар эрткен чылдың февральда ферманың саанчызынга ажылдап кирген мен. Ол үеде ферманың инектери тургузу азыралга турган. Эң баштай меңээ 12 саар инекти хүлээдип берген.

Инектерни чемгерери, саары фермада чаңгыс-аай чурум-биле тургустунган. Кежээ сигенни, силосту инектериниң тус-тус чем каап бээр черлеринге салып бээр. Эртен 6 шактан саалда эгелээр, бир инекти сагган соонда холду аржыы-биле чоткаш, ам дараазында инекти саар. Эртенги саалда доозулганының соонда сүттү учётчикке хүлээдип бергеш, бир инекти-ле бир кочал ишти турнепс-биле чемгерер. Оон инектерни ниити азыраар кижиге дужаап бергеш, инектериниң турган черлерин арыглап, кургаглаар.

Хүндүскүнүң 12 шактан эгелеп дүштеки саалданы чорудар болгаш дүне чемгерер сигенни, силосту чем каап бээр черлерге холуй салып каар. Боос инекке силос бербес, кажан төрээниниң соонда 15 хонуктан соңгаар силос-биле чемгерип эгелээр. Үшкү саалда кежээ 6 шактан эгелээр. Шупту инектерни тускай азыракчы кижи хүнде үш катап суггарар.

Инектерни чемгерер, саарының шактары болгаш чуруму чайгы, эрте күскү үелерде моон өскерлип турар.

Меңээ быжыглаан инектериниң иштинде боос инектерни көк сиген-биле чемгерип, сугну бодум эккеп берип турган мен. Төрүүр чоокшулаан инектерни инек төрүүр тускай өрээлге аппарып азыраар. Инек төрээн соонда ол-ла черинге 12 хонукта азыраар болгаш бызаазын 15 хонукта азырааш, бызаа ажаакчызы эш Блинова-га хүлээдип берип турган мен.

Эрткен чылын меңээ баштай хүлээдип берген 12 инектиң кырынга 2 дүңгуш инекти база немээн. Оларны бызаазындан чарып саарынга өөредири меңээ элээн берге болган. Бирээзи орта сагдырбас, депкиленир, сүдү шоолуг эвес болур турган. Ол инектиң эмиин нугуп, дошпузун үсбиле чымчадып, саар санында сула далганы берип тургаш, чоорту сүдүн дужур саап алган мен.

Бо чылын меңээ 14 инекти быжыглаан. Оларның 12-зи төрээн, 2-зи боос. Ооң иштинде 2 дүңгуш инектерни бо үстүнде аргаларны хереглеп тургаш, бызааларын эмзирбейн саарынга өөредип алган мен.

Эң баштай инек саап эгелээримде бергелер меңээ тургулаан. Бир дугаарда саар инектеримни, оларның ат-шолазын эки танывас, канчаар чемгерериниң, саарының аргазын билбес болгаш хүн чурумунуң шактарын будаптар турган мен. Ынчалзадаа ферманың дуржулгалыг саанчызы эш К. Шураның, ферма эргелекчизи эш Л. Уколованың дузалашканы-биле ажылымга дораан мергежий берген мен. Удаваанда мени ферманың дээре саанчыларының бирээзинге санай берген.

Баштайгы чылда меңээ ажылым түңнели мындыг болган. Ортумаа-биле бир инектен 950 литр сүттү алыр тургаш, 1143 литрни азы чылда сүт саалдазының планын 110,4 хуу күүсеткен мен. Күш-хүүнге 1,5 тонна тараадан, 1300 рубльден аңгыда 5,3 килограмм саржагны, 3,5 килограмм дүктү алган мен. Бо болза, колхозчу амыдыралга, ооң бүдүрүлгезиниң бир чугула адыры—мал ажылынга ажылдаарының ажык-дузазын херечилеп турар-дыр.

Бо чылын бүгү улустуң социалистиг чарыжынга киришпишаан, бодумда быжыглатынган инек бүрүзүнден 1100 литрден эвээш эвес сүттү саап ап, чарышка саанчы эжим М. Кошкарованы кыйгырган мен.

Т. СЕЛИКПАА,
колхозтуң инек фермазының бызаа ажаакчызы.

БЫЗААЛАРНЫ ШЫН АЗЫРАП, ДОРУКТУРАР

Мал ажылын хөгжүдер талазы-биле партияның болгаш чазактың салган сорулгазын боттандырарынга салыышкынны киирер дээш бодумнуң төрээн колхозумнуң сүт-бараан фермазының бызаа ажаакчызында 4 чыл иштинде ажылдап турар мен. Бызааларны бүрүн камгалап ап, улуг чаагай кылдыр доруктурары бызаа ажаакчызының хүлээлгези боттарынга ап турарлар. Ам сорулга болза, саанчы бүрүзү сүт саалдазының планын ажыр күүседир дээш, бызаа ажаакчылары бызааларның бөш санын менди камгалап ап, семис чаагай кылдыр азырап доруктурар дээш эрес түткүлдүг ажылдап, бодунуң хөрээнге бердингенин ылап көргүзер ужурлуг.

Мооң-биле чергелештир бистиң ажылывыста бар четпестерни чайладыры чугула. Колхоз баштаар чериниң талазындан мал ажылынга амдаа ёзулуг кичээнгей салбайн турарындан эрткен чылын сиген эвээш белеткетинген, концентратыг чемнер барык чок. Мал чеминге ажыглаар турнепс, картофель база чок. Ынчангаш инектериниң күш-деңгиддези хирелиг болуп турар болгаш чаңстың таарымчалыг эвес агаар-бойдузундан хамаарыштыр чаа өөт-сиген үнмээн үеде инектерни чемгерер янзы бүрү чемнер чоктуң чылдагаанындан эки-ле дээн инектер хүнде 7—8 литр сүт берип турар. Мооң түңнелинде ферма апрель айның сүт саалдазының планын күүсетпээн. Бир эвес эки чемгерер болза, бисте чылда 2000—3000 литр сүттү берип болур инектер бар.

Колхозта мал эмчизи П. Метюхов биске улуг дузалавайн турар. Бо чазын чамдык бызааларга аарыг таваржып, бис элээн дүвүреп турувустала, ол бодунуң талазындан чогуур хемчег албаан болгаш ферма 7 бызаадан когаралдыг болган.

Инектерни эки одарга семиртир болгаш сүт саалдазының планын күүседир төлээде, июньда Хендергеже чайлаглап көжер деп турар бис. Инектерни эки таарыштыр одарладыр, суггарар, дыштандырар болгаш саалданы план ёзугаар чорутпушаан, сүттүң учёдун шын тургузары, сүттү болбаазырадып кылыры эргежок чугула. Эрткен чылын инек бүрүзүнүң сүдүнүң учёдун тус-тус кылбайн, үүгле саанчыларга быжыглап берген инектериниң ниити санынга кылып турганы кончуг четпес. Ам саанчы бүрүзүнге дептерлерни тургускаш, сүт саалдазының учёдун тус-тус инектериниң адынга кылып, харын эртен, дүште, кежээ сагган санында демдеглеп турар бис.

Ам моон соңгаар төрүүр инектериниң шуптузун бызаа чокка саап өөредир бис. Чайгы үеде саалданы эки организастап тургаш, сүт саалдазының планын ажыр күүседири, бызааларны менди доруктурары бистиң улуг сорулгавыс болур.

Л. УКОЛОВА,
колхозта инек фермазының эргелекчизи.

Чурукта: бызаа ажаакчызы эш А. Блинованың бызаага сүт ижиртип турары.

Чуруктары **А. Щегловтуу.**

Область театрынның артистери көдээже үнүп эгелээн

Бо чылдың часкы, чайгы болгаш күскү сезоннарында областың колхозтарының, МТС-териниң, совхозтарының ажыл-ишчилерин культурамассалыг ажыл-биле хандырар чугула сорулга тыва национал театрның артистеринге база онаажып турар.

Бо сорулганы чедиишкиннiг күүседир дээш театрның коллективи чонга көргүзер концерт программаларын, политиктиг болгаш культурамассалыг ажылдарның белеткелин элээн чоруткан. Областың районнарын чедиштир кезиир сорулга-биле театрның артистерин үш бригадага үскен болгаш оларның баар черлериниң маршрудун баш удур хуваган.

Май 28-те театрның орус бөлүү ийи бригадага үстүп алгаш, областың барын районнары—Улуг-Хем, Чаа-Хөл, Чөөн-Хемчик, Сүт-Хөл, Барыын-Хемчик, Бай-Тайга районнарже үнүпкен. Бригадалар бүдүн чартык ай дургузунда ол районнарны кезиишаан, Өвүрге баргаш, Өрзин, Тес-Хем районнарны таварып кээр. Үк бригадаларның концерт программаларында «Фамилияларын адавайн», «Золушка», «Сиреньниг садта» болгаш «Анджело» деп шилер, элээн каш танецтер, ниити ырлар, ийи-чаңгыс кижилерниң тус-тус көргүзүглери бар.

Театрның артистериниң тыва бөлүү бир бригада болуп алгаш, июнь 8-те Кызылдан үнгеш, июль 15-ке чедир областың чөөн районнарын кезиир болгаш орус бөлүктүң ийи бригадаларының ойнап эрткен районнарынга база баар. Ол бригаданың концерт программазында область төвүнге көргүскүлээн шиилер («Бир көдээ Советте», «Төпкен Хува», «Хайыран бот»), элээн хөй орус, тыва ырлар, танецтер, шүлүктер, тослдар, рассказтар дээш оон-даа өскелер.

Национал театрның бо бригадаларының киржикчилери үгле концерт, оюн көргүзери-биле кызыгаарлатынмайн, харын партияның болгаш чазактың доктаалдарының, база иштики, даштыкының болуушкуннарының талазы-биле ажылчы чонның ортузунга танылыга ажылын чорударлар. Үк бригадалар көдээ черлерде бот-тывынгыр уран-үүл бөлгүмнериниң ажылынга практиктиг дузаны база көргүзерлер.

В. КӨК-ООЛ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Солун, сеткүүлдерни чагыгкан өөлеринге чедирер

Бистиң партиявыстың күчүлүг чепсээ — парлалганың ужур-дузазы бүгүдеге билдингер. Барыын-Хемчик районнуң район конторазының начальниги эш Петров-даа, Ак-Довурак суурда ооң салбырының эргелекчизи эш Галдынский-даа база эки билирлер.

Ак-Довурак суурда парлалга тарадылгазы эң багай тургустунган. Салбыр эргелекчизи эш Галдынский чагыкчыларга ээлдек эвес чоруктарны кылып турар. Чагыкчылар солуннарын айтырып кээрге, «чок» дээр, а шынында солуннарны садып алыр черде эмгежок хөйну берип каан турар. Эш Галдынский «баштай садып алзыннар, оон арта берзе көргейле» дээр хөөннүт турарын хей фактылар херечилеп турар. Ак-Довуракта эге школаның башкылары болгаш өөреникчилери область болгаш район солуннарын элээп хөйну чагытканнар. Ол солуннарның чаңгызы-даа четче алдынмаан. Чижээлээрге, март айда «Сылдысчыгаш» солуннуң үгле 2, «Тыванның аныяктары» болгаш «Чаа амыдырал» солуннарның 3—4 дугаарлары алдынган. Чагыкчы эш О. Кара-кыс март айда «Шын» солуннуң үгле 7, «Тыванның аныяктары» солуннуң үгле 3 дугаарларын алган. Ол чагыкчы район конторазының начальниги эш Петровка үш удаа айтырыгны тургусса-даа байдал хевээр арткан.

Чагаан солуннарны болгаш сеткүүлдерни ээлеринге чедирбес чорук парлалга чагылгазын калбартырынга шаптык болуп турар. Чагыкчыларга кичээнгейлиг, ээлдек болуру—харылзаа ажылдакчыларының хүлээлгези. Ынчангаш Барыын-Хемчик районнуң харылзаа конторазы үстүнде четпестерни доп-дораан чайлаткан турар ужурлуг.

М. ХЕМЕР-ООЛ.

Үлетпүр комбинадының ажылын экижидер

Чурт бүдүрүлгезиниң ажылын экижидер, кылып үндүрер продукцияның шынарын бедидер дугайын партия болгаш чазак амгы үеде чугула эйтырыгның бирээзи кылдыр көрүп турар. Ол негелдени Тожу районда үлетпүр комбинады үгле күүсетпейн турар эвес, харын ооң ажылы сөөлгү үеде улам баксыраан.

Комбинат бо чылдың бирги кварталында бүдүрүлге планын ниити продукция талазы-биле үгле 55 хуу, бараанныг тала-биле 64 хуу күүсеткен. Чылдагааны үүл? Хамык ужур удуртулганың кошкаанда. Директор эш Скобеев, парторганизация секретары эш Күскелдей олар дыка багай ажылдап турар. Комбинатка херектиг кандыг байлак Тожуда чок дээр, тудуста, чазанылгага төтүнмес хөй ыяштың аразында олуруп тургаш-ла, пилорамазын ыяш материалы чогундан ажылдатпайн турар.

Бүдүрүлгениң ажылын экижидип, ооң цехтерин калбартыр тургаш, харын сапог кылыр цехти шуут дүжүрген, материал белеткеп албаанындан дааранылга цехи үзүктелиишкиннiг ажылдап турар. Туйбу кылыр, чугай өртедир черлер планын база үргүлчү күүсетпейн келген.

Ажыл-агыйда бо бүгү улуг четпестер бүдүрүлгениң саң-хөө айтырыынга бергедээшкинни таварыштыра бээр деп үүве билдингир. Бо чылдың баштайгы дөрт айларында ажылдаанын үгле аванс-биле төлеп турарындан аңгыда, коллективте 1953 чылдыын безин үзе санашпаан кижилер бар. Күш-ажылдың чуруму багай, кижизидилге ажылы четпес тургустунган, хана солуну үнмейн турар. Райүлетпүр комбинадының ажылын экижидеринче кичээнгей салыры чугула.

Т. ЧАТ.

Өскениң күжү-биле азырадыксаар

Аттың экизин мунускаар, хептиң каазынче ,эдилелдиң коязынче чүткүүр чорук багай эвес-ле харын, ынчалза-даа ажыл-ишке оон артык ынакшыыр чорук совет кижиниң кол негелделиг мөзү шынары болур. Оюн Сенгилейни танывас кижи үгле Элегесте эвес, Таңды районда безин ховар дижир үүве. Ону танывас кижи көргенде: даштыкы хевиринден ажыл-ишке ынакшылдыг, чечен чугаазындан билии шыырак кылдыр бодаар, а ылаптыг хандыр өөренип көөрге шынап-ла «аксы-биле аал көжүрер, дылы-биле дыт кезер» хоозун сөстүг, хоолургак бүдүштүг эштиң бирээзи апаар.

Буденный атыг колхозтуң кежигүнү хирезинде ол кандыг-даа бүдүрүлге ажылындан хоорук. Ол үгле комсомолчу адын эдилеп шыдавайн турар эвес, харын артель Уставын база хажыдып турар. Эрткен чылын күш-хүннүң минимумун чылдагаан чок күүсетпээн 39 колхозчуларның аразында Сенгилейниң ады база бар, а бо чылдың баштайгы кварталында ол чаңгыс-даа күш-хүн ажылдап албаан.

Өскениң күжү-биле амыдыраарын күзээр шак ындыг кижилерниң колхозка турбас үези келбээн үүве ирги бе? Бо дугайын колхоз баштаар чери (даргазы эш Полев), ында парторганизациязы (секретары эш Төмүр-оол) билир болгу дег.

Х. НИКОЛАЕВ.

Чоннуң чөлүг негелдезин хандырар

Кызылдың алгы заводунда, өлүк базазында, септелге заводунда магазиннерниң дыштаныр хүннери чаңгыс аай,—олар шупту воскресеньеде таваржып турар. Хоорайның ол улуг бүдүрүлге черлериниң девискээринде турар чоң дыштанылга хүнүнде хөреглел үүлдериң садып алырда ыяавыла хоорайның төвүнче чоруур ужурга таваржып турар.

Хоорай-биле ол бүдүрүлгелериниң аразынга чадаг кылаштаар деп үүве ындыг белен эвес болгай. Бо талазыбиле негелде чаңгыс эвес удаа тургустунуп келген, а АТК мынчага чедир автобустарның хоорайда шимчээшкинин ол бүдүрүлгелериниң девискээринге чедирбейн турары база шын эвес.

М. САТ.

Америк „дузаламчы“ Грециядa чүү үнелиг болуп турарыл

Сайгарылганың ачиноктары, капиталды салып киирер девискээр, чигээт дээш демисел кол империалистиг күүнелериниң монополияларының аразында улам-на чидигленип турар. Делегейге тергиидээрин оралдашпышаан, Каттышкан Штаттар боттарының эң-не кошкак адаанчыларын оларның таржып чаңчыкан рынокторларындан кызып үндүрүп, боттарының европа адаанчыларын хамаарылгалыг чурттар болдуруп ап турар. Ылаңгыя кадыг-дошкун демисел америк монополиялар биле Англияның монополияларының арызында чоруп турар, олар боттарының туруштарын камгалап алыр дээш АКШ-тың дайынзырак чоруунга карак-кызыл удурланып турар.

Америк капиталдың дайынзырак чоруун дыка хөй чурттардан көрүп болур. Ындыг болза-даа, ол дайынзырак чорукту эң каржы болгаш чорукту эң каржы болгаш Греция база шагдаш бээр-ле империалистиг күүнелериниң адаанажылгазының чери болуп турар.

* * *

Грециядa экономиказында даштыкы капитал чүс ажыг чылда тергиидеп турар, ынчаарга, даштыкы капиталистерден грек улусту үптээриниң бүгү девискээрлерингe бирги черни чоокта чаа эрткен үеге чедирле Англия эжелеп турган.

Ынчалза-даа делегейниң ийиги дайынының соонда грек экономикага тергиидээр байдалды америк монополиялар дүрген эжелеп алганнар. Грециядa экономиказын боттарынга чагырып ап шыдапканының хол чепсээ болза, «Маршалдың планын» ёзугаар бээр «дузаламчы» болган. Грецияга америк «дузаламчы» шериг хеременделери-биле кады алырга сөөлгү чылдарда 2. 228 миллион доллар ашкан. Америк банкыларның акшалары грек экономиканы үгле катап тургузарынга дузалаваан эвес, харын ону шуут сандараткан. Харын-даа ону «Катимирини» ышкаш ындыг реаксылыг афины солун безин ам миннип турар.

Грециядa «экономиказынга дузаламчы» көргүзер дугайында шиитпирни 1947 чылда АКШ-ка үндүрген турар үеде бо айыткан солун Грецияга «чаа аас-кежиктиг үе эгеледи», «дээрде шартыкан каңнар грек экономиканың сулараан организминге дузалаарынче чоруп тур», ам гректер «бүгү кижилерге пөкүже хлебтиг» болур деп өөрээнинден тын алынмайн чарлап турган. А беш чыл эрткен соонда—1952 чылдың март 4-те, кажан «Маршаллдың планының» боттаныышкынының төнчүзү чоокшулап олурганының үезинде «Маршаллдың бак сураглыг планы алызында грек улуска коргунчуг элег-түрегделди чедирди» деп ол-ла солун бижээн.

Американнарның боттарының минип турары-биле алырга безин, «дузаламчы» чурумун ёзугаар Грециядa алган хөреңгилериниң үштүн ийи кезии шуут шериг чарыгдалдарынга, хамааты дайынга, грек шеригни чепсеглээринге, АКШ-ка херектиг шериг базаларын тургузарынга кирген. Оон арткан түннериниң барык шуптузун шеригниң доора чарыгдалдарынга: бюджеттиң карышкаан дуглаарынга чарыгдаан. бюджеттиң карышкаа шериг чарыгдалын эмин эртир көвүдеткенин, стратегтиг оруктар, аэродромнар болгаш өске-даа ол ышкаш үүлдерни кылганының чылдагаанындан тургустунган. Грецияга берип турар америк «дузаламчының» эң чугула сорулгазы болза, грек улустуң удурланыышкынын боо-чепсек-биле базары, ССРЭ-ге, улус демократияның чурттарынга удур дайын белеткелинге Грециядa плацдарм кылыры болуп турган.

Америк монополиялар боттарының «дузаламчызын» грек экономиканы чагырып алырынга, чурттуң чаягаар бүткен байлактарын эжелеп алырынга, боттарының адаанчыларын болгаш өжээнниглерин чурттан кызып үндүреринге база калбаа-биле ажыглап турар.

«Дузаламчының» акша хөреңги зинден улуг түүнерни Грециядa боттарының бүдүрүлгелерин тургузуп алган америк компанияларга чээли хевири-биле берген. Чижээ, үгле «Эмбаски» деп электри компаниязы безин 100 миллион чыгыы долларны алган. Чамдык грек компанияларга чээлилерни база тывыскан. оон түннелинде олар америк капиталдың контролюнуң адаанга дүшкен болгаш ам грек-америк (чижээлээрге Бодосакистың шериг заводтары) азы грек ат-биле чагдыйган бүрүн америк компаниялар (чижээлээрге, Элевсинде бокситтер болбаазырадыр талазы-биле компания) болуп турар.

Грециядa чагырыкчы бөлүктерин америк монополияларның эргеажыктарынга ажыктыг болгаш бодунуң чуртунуң эрге-ажыктарынга каражалыг кылдыр хөделдиреринче олар ажыглап турар. Ылаңгыя хоойлу бүгү салган капиталдың 30 чедир хуузун «дүрүмнүг ажык-кончаанның» болгаш америк албан-хаакчыларның шалыңының хевири-биле Грециядан үндүр сөөртүр эргени америк монополияларга тыпсып турар. Өске сөс-биле чугаалаарга, Грециядa бодунуң долларын салган америк фирма бүрүзү бодунуң салыышкынын хевээр ажырып, харындаа көвүдедип тургаш, салган капиталга дең түүнү үш-дөрт чыл бүрүзүнде бо чурттан ушта соруп ап болур-дур.

«Дузаламчының» күжү-биле грек экономиканы бодунга чагырып алгаш, америк монополиялар бо чуртта англи туруштарны турулдурарынга Грециядa күүне эрге-чагыргазын калбаа-биле ажыглап турар. Грек чазак америк капиталга ажыктыг кылдыр банк реформазын чоруткан. Бо реформаның мурнунда Грециядa эң-не улуг банк болза, национал банк турган, ол Хамбронуң англи банк бажыңы-биле харылзаалыг турган. Афиныың банкызы хемчээлиниң талазы-биле ийи дугаар банк турган, ол шаанда Француз банк-биле харылзаалыг турган, а делегейниң ийиги дайынының соонда америк капиталдың контролюнуң адаанга дүшкен. Бо банкыларны каттыштырганының түннелинде Грециядa бүгү чээлиниң 75 ажыг хуузун контрольдап турар канчаардаа аажок улуг чээли-сан монополиязы—Греция биле Афиныың Национал банкызы тургустунган, ону американнар контрольдап турар.

Ындыг чергелиг «каттыжыышкынның» аргазын американнар Грециядaның экономиказының янзы-бүрү адырларында контрольду тургузарынга боттандырып турар. Чижээлээрге, олар харылзааның «Грек» Акционерлиг ниитилелин тургускан, аңаа гректер үгле чөленир кижилер болган. Оон соонда «Сименс—Гальске» деп герман компаниязы турган эт-хөреңгини-даа (Грециядaның бүгү хоорайларында чер-черниң телефон четкизи оон холунга турган), база ол ышкаш харылзааның күүне албаннарын бо ниитилелге хүлээдип бербишаан, харылзааның бүгү чепсек-хереклерин оон холунга каттыштырарын грек чазактан американнар негеп турган. Бо тургустунган монополия «Кейбл энд уаерлес» деп англи компаниязы шуут кызып үндүрген.

Американнарның негелдезин ёзугаар грек ужар-үүл транспортунуң компанияларын база каттыштырган. Ынчаарга бо таварылгада каттышкан компания американнарның контролюнуң адаанда тургустунган, а англи эрге-ажыктар дорамчылалга таварышкан.

Сөөлгү 6—7 чылдарның дургузунда американнар Грециядa хөй санныг концессияларны алганнар.Оларның эң улуу болза, «Эмбаско» компаниязының электри станцияларының тудуунга алган концессия болур. Чуртту байлактыг гидротехниктиг курлавырын ажыглаар эргелиг болуп турарындан аңгыда бо компания электрижилге талазы-биле кандыг-даа ажылдарны «ниити хайгаарап көөр» эргени база алган. «Эмбаска» компания бодунуң директорун Электрижилгениң (ДЭИ) удуртулгазынга олурткан, ынчангаш ону американнарның чажыртынып турар көжегези болдурган. Ам «Эмбаско» компания үгле боду контроль чок ажылдап турар эвес, харын грек-даа, ол ышкаш даштыкыда-даа бодунуң бүгү адаанчыларынга негелделерни албадап турар. Грециядaның техниктиг палатазының даргазы болгаш ниити ажылдарның министерствозунуң дүжүмеди Руссопулостуң хереченлеп турарын ёзугаар алырга, «Эмбасконуң» кылып турар ажылдарының өртээ грек фирмаларның кылып турар шак ындыг хемчээлдиг ажылдарының өртээнден барык үш чартык катап улуг болуп, грек күүнеге когаралдыг болуп турар. Харын-даа «Эмбаско» — «күүненин иштинде күүне» болуп турар деп үүвени Грециядaның үлетпүр министри билинген.

Ам «Эмбаско» электрижилгениң күүне эргелериниң ажыктыг үүлдерин ажыглавышаан, бодунуң кол адаанчызы—«Пауэр» деп англи компанияга удур демиселди чорудуп турар, ылаңгыя грек хайыслалдың районунда электри станциялар база Афиныда болгаш Пирейде трамвайлар бо компаниязының холунда турар.

Грециядaны америк капиталдан улам ыңай кулданып алырынга улуг рольду эрткен чылдың октябрь 20-де чарган грек-америк дугуржулга ойнаар ужурлуг турган болгаш ойнап-даа турар. Грециядaның девискээринге боттарының шериг базаларын тудуп, оларга боттарының солдаттарын тургузар эргени бо дугуржулга американнарга тыпсып турар. Бо дугуржулга шериг сорулгалаарлыг болуп турар болза-даа, ол экономика талазы-биле база ужур-уткалыг болуп турар: АКШ-тың монополиялары боттарының капиталдарын америк солдаттар туруп турар чурттарга улуг күзелдин-биле салып турар. АКШ-тың экономика болгаш шериг талазы-биле дайынзырак чоруу чер болганда ышкаш Грециядa база-ла бот-бодунга тудуш кылдыр тургустунган.

Грецияга америк «дузаламчы» бо чуртту океан ындының монополияларның албанынга тургускан болгаш ону херек кырында эжелетирген күүненин байдалынга чедирген.

Л. ВЕЛИЧАНСКИЙ.

Америк уругларның аар-берге салым-хуузу

НЬЮ-ЙОРК. Фото-чурукта: аштаанындан арны куурара ыжа берген, селбегер баштыг 13 харлыг оол күш четпейн-не кызып-кызып хөвеңниг кончуг улуг шоодайны чер кырыбиле сөөртүп бар чыдар. Ол чурукту АКШ-тың уругларның күш-ажылының айтырыының талазы-биле Национал комитеди тыртырган.

Боттарының күш четпези күш-ажылды кылырынче америк уругларны үүү албадап турарыл? Аңаа харыыны ол комитеттиң чыл бүрүдеги тускай илеткелинден тывар бис. «7» болгаш 8 харлыг безин уруглар ажылдап турар ужурунда, олар өөренир, ойнаар ужурлуг, оларның хей кезии амгы үүс чылдың эгезиндеги фабрикаларга ажылдың байдалындан ылгалбас байдалдарда ажылдап турар. Олар боттарының адаелериниң чаржынчыг орулгазын деткиир дээш оргазын безин хөндүрүлдүрбейн кара эртенден дүнеге чедир ажылдап турарлар.

«Азыраар дириг амытаннарны тудуп ажаарынга бистиң уругларывысты өөредиринден ийи катап хөй хөреңгилерни чарыгдап турар бис... Ыыттарның хөй кезии америк уругларның 30 ажыг хуузунга бодааргa ыракта эки чурттаар черлиг, эки чемни чип турар болгаш эки арыгшевер байдалда турар» деп «Америкэн Гичер» журнал чоокта чаа бижээн.

АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң чорудуп турары милитаризацияның болгаш чаа дайын белеткелиниң политиказы, АКШ-та экономиктиг кризистиң өзүүшкүнүнге холбаштыр күштелип турар ажыл чок чоруктуң өзүлдези уругларның аар-берге байдалын улам баксыраткан. Чоокта чаа Ньюс Сервис Интернейшил агентилелиниң корреспондентизиниң улуг эвес Сан-Луис Обиспо (Калифорния штатта) хоорайдан медээлээни болза: «Бөгүн аштааш шыдашпайн школага элээн хөй уруглар моорап барып дүшкүлээн...» Көдээ ажылагый ажылчыннарының профэвилелиниң удуртукчузу Митчеллдиң чугаазы-биле алырга, «көжүп чоруур көдээ ажыл-агый ажылчыннарының 100 муң уруглары аштың уржуунда алзыр четкен».

В. М. Молотовтуң Женевада катап чеде бергени

ЖЕНЕВА. (СЭТА-ның тускай корр.). ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов Москвага түр чораанының соонда июнь 1-де Женевада ээп келген.

Ажыл төлевирин бедидер дээш Италияда ажылчы чоннарның демисели

РИМ. Италияның ажылчы чоннары ажыл төлевирин бедидери дээш демиселин күштелдирип турар. «Унита» солуниуң медээлеп турарын ёзугаар алырга, Сиен болгаш Гроссето можуларда «Монтеамиат» рудниктериниң шахтерларының 24 шактыг ажыл соксадыышкыны чоокта чаа болуп эрткен.

Май 29-та ол ышкаш Реджо-Калабрия можуда үлетпүр будүрүлгелериниң ажылчыннары ажыл соксадыышкыны кылганнар. Монфальконда судно тудуунуң ажылчыннары машина тудуушкун болгаш металлургия заводтарының ажылчыннары, Римниң, Флоренцияның, Ливорноның, Пизаның, Феррараның болгаш Пьяченцаның тудугжулары, Миланда болгаш Тревизода «Бурно» компанияда хамааржып турар саазын фабрикаларының ажылчыннары янзы-бүрү хуусааларда ажыл соксадыышкынны кылганнар.

(СЭТА).

Барыын Германияда уругларның берге байдалы

БЕРЛИН. Барыын Германияда уругларның байдалы улам баксырап турарын немец демократтыг парлалга демдеглеп турар. Школа назылыг хөй-хөй уруглар өг-бүлезинде аарберге материалдыг байдалдың ужурундан школаны каггаш, фабрикаларже болгаш заводтарже чоруп турар. Соңгу Рейн-Вестфалиниң чер культуразының министри чоокта чаа, ол черниң хөй-хөй школачылары школага өөренир аргазын казытканын, а боин чазак оларга кандыг-даа материалдыг дуза көргүспейн турарын миннир ужурга таварышкан.

Баварияда школа назылыг уруглар фабрикаларда 13-тен 19 шак чедир ажылдап турар.

Бадан-Бюртембергте Дээди көдээ ажыл-агый школазындан доктор Бемниң медээлеп турарын ёзугаар алырга, Бюртембергтиң 10—14 харлыг уругларының 90 хуузу көдээ ажыл-агыйда кылып күш четинмес ажылды кылып турар.

(СЭТА).

Судтуң залындан

Бо чылдың майның 25—26 хүннеринде Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана хоорайга Тыва Автономнуг областың судунуң ажык суд чорудулгазы болуп эрткен.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң президиумунуң 1947 чылдың июнь 4-те үндүрген «Хуу хамаатыларның өнчүлеринге дээрбедеп халдаарларга кеземче хүлээдир» дугайында Чарлыының 2 үүлүнүң 2-ги кезээ-биле буруудатырган Чадаана хоорайда чурттап турар Тюлюш Бегзи-Сюрюн биле Чыргакы көдээ Советте чурттап турар Монгуш Туран-оол оларның хөрээн көрген.

Барыын-Хемчик районнуң Ак-Довурак будүрүлгезинге чазаныкчы турган Сат Дугаржап болза, чөпшээрел ёзугаар бодунуң районунга чанып келген. Эки ажылдап, улуг ажыктыг чанып келгенин ол бодунуң чоок төрели болур Бегзи-Сюрюнге чугаалап берген. Ооң соонда Бегзи-Сюрюн бодунуң бүзүрелдиг эжи Туран-оолду көгүдүп алгаш, Сат Дугаржаптың хөреңгизин үптээрин шиитпирлеп алган. Бо чылдың апрель 6-ның дүнезинде Сат Дугаржаптың бажынче даш-биле медерел чок кылдыр каш удаа каккан. Ынчангаш оон 2.800 рубльди болгаш өске-даа үүлдерни үптээш, Туран-оол-биле ийилээ үлежип ажыглааны судка илерээн. Хамааты Дугаржап 45 хонукта эмчиге чыткан болгаш эмнеткен, ынчалза-даа аар согуушкун ооң кадыынга улуг хораны чедирген.

Бегзи-Сюрюн, Туран-оол олар 1953 чылдан эгелээш каяа-даа ажылдавайн, билдингир арагачылар болуп чорааннар. Адактың сөөлүнде олар хамаатыларның өнчүзүнче шуут халдап, дээрбечи бөлүктү организастааны илерээн.

Область суду ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Чарлыын ёзугаар херектен Бегзи-Сюрюн, Туран-оол оларның бүгү хөреңгизин күүне орулгазынга хавырар кылдыр, оларның боттарын 20—20 чыл хуусаалыг күш-ажыл лагеринге шииткен. Шииткелдиң хуусаазын эртирген соонда, РСФСР-ниң кеземче хоойлузунуң 31 үүлүнүң «а» аңгызын ёзугаар оларның соңгулда эргезин 5—5 чылда казыыр кылдыр шииткен.

С. СЕРИН-ООЛ.

Харыысалгалыг редактор
Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң орулакчызының, артийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал билдистериниң—3—88. харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа билдистериниң, бухгалтериянын 4—98, иштики информация билдиниң—3—65.

ТС—02014. Культура эргелелиниң типографизы